

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

СУЧАСНА СОЦІОЛОГІЧНА НАУКА: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для практичних занять та самостійної роботи з курсу
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

ОДЕСА
ОНУ
2025

**УДК 316.01(072)
С916**

Укладач:

О. О. Порпуліт, кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

А. В. Курова, доктор психологічних наук, професор кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

С. В. Романенко, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету психології та соціальної роботи
ОНУ імені І. І. Мечникова.*

Протокол № 1 від 26 вересня 2024 р.

С916 **Сучасна** соціологічна наука: теорія та історія [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. для практик. занять та самоств. роботи з курсу для студентів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 053 Психологія / уклад. О. О. Порпуліт. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – 56 с. – 2,5 МБ.

У методичних рекомендаціях подано поради щодо засвоєння лекційного матеріалу та підготовки до практичних занять, наведено список рекомендованої літератури. Вивчення дисципліни дасть змогу здобувачам освіти опанувати загальні положення та сутність основних сучасних концепцій соціологічної науки, фіксувати й інтерпретувати виклики сучасності з позицій сучасних соціологічних теорій.

Методичні рекомендації адресовані здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету психології і соціальної роботи ОНУ імені І. І. Мечникова спеціальності 053 Психологія, а також стануть у нагоді викладачам, слухачам ліцеїв, курсів, коледжів, які цікавляться проблемами сучасності в соціологічному аспекті.

УДК 316.01(072)

ЗМІСТ

Мета та завдання навчальної дисципліни.....	4
Тематика практичних занять та методичні рекомендації до вивчення теми.....	6
Питання для підсумкового контролю.....	47
Критерії оцінювання результат.....	49
Рекомендована література.....	52

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасна соціологічна наука охоплює широкий спектр теоретичних підходів та практичних додатків для розуміння та аналізу соціальних явищ. Акцент на соціальних конфліктах та нерівності в суспільстві, у тому числі класових відмінностях; вивчення соціальної стратифікації; застосування соціологічних даних та теорій для розробки та оцінки державних програм та заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем; дослідження суб'єктивного досвіду та сприйняття індивідів для розуміння соціальної реальності; опрозорення ролі символів і мови у процесах взаємодії індивідів для розуміння формування соціальної реальності; використання соціологічних методів для розуміння споживчої поведінки, організаційної культури та внутрішніх відносин у компаніях тощо – коло питань, що через інтегрування теоретичних концепцій і практичних стратегій становлять підґрунтя для розуміння соціальних процесів сучасності та ефективного управління соціальними змінами.

Метою викладання навчальної дисципліни є: забезпечити розуміння поліпарадигмального характеру сучасної теоретичної соціології, з'ясувати історичні напрямки становлення соціологічних знань із позицій сьогодення, надати теоретичне розуміння фундаментальних соціальних процесів і векторів суспільного розвитку.

Основними *завданнями* вивчення дисципліни є:

- засвоєння понятійного й аналітичного апарату дисципліни;
- аналіз фундаментальних теорій сучасної соціології;
- формування критичного осмислення пропонованих концепцій, теорій, поглядів;
- вдосконалення навичок аналізу сьогоденних соціальних процесів на основі концепцій і теорій, що вивчаються;
- встановлення та систематизація ключових проблем соціологічної теорії на новітньому етапі її розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- загальні положення та сутність основних сучасних концепцій соціологічної науки;
- категоріально-поняттєвий і концептуальний апарат сучасної соціології;

- історичні засади та напрямки розвитку соціологічних знань, їх взаємозв'язок, взаємовплив і наукову цінність;
- специфіку різних теоретичних шкіл і дослідницьких напрямів сучасної соціологічної науки;

уміти:

- аналізувати та співвідносити нові теоретичні соціологічні концепції;
- критично оцінювати наукову і прикладну цінність окремих соціологічних теорій;
- фіксувати й інтерпретувати виклики сучасності з позицій сучасних соціологічних теорій;
- застосувати знання новітніх соціологічних теорій у дослідній та професійній діяльності.

Означені знання та вміння допоможуть спеціалісту в удосконаленні напрямків його професійної діяльності та сприятимуть інтелектуальному росту особистості.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СУЧАСНОЇ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Тема 1. Концептуальні основи соціології XXI століття

1. Предмет і об'єкт соціології. Функції соціології.
2. Традиції класичної соціології крізь призму XXI століття.
3. Соціологічні парадигми XX століття.
4. Трирівнева структура соціологічної науки.

Методичні рекомендації до вивчення теми (4 год.)

Мета: сформувати теоретичне уявлення про історію та сучасне розуміння специфіки та структури соціологічного знання, ознайомити зі трирівневою структурою соціологічної науки.

Методичні вказівки. Здобувачам рекомендується почати вивчення теми з усвідомлення теоретичних, наукових, соціокультурних передумов виникнення соціології як науки. Обізнаність із періодизацією історії соціології сприятиме розумінню специфіки формування основних принципів у соціологічному знанні: об'єктивності, історизму, системності, комплексності тощо. Виокремлення місця та взаємозв'язку соціології з іншими соціогуманітарними науками – філософією, історією, політологією, психологією тощо – дасть змогу окреслити об'єкт і предмет соціології. Знання соціологічних законів та категорій сформує підґрунтя виокремлення базових функцій соціології як науки. Готуючи відповіді на питання до практичного заняття, слід звернути увагу на те, що категорії в соціологічній науці відображають властивості об'єктивної реальності, яка була виділена практикою людей і стала об'єктом науки.

Питання для обговорення

1. Передумови виникнення соціології як науки.
2. Етапи розвитку соціологічної науки.
3. Поняття «сучасна соціологія».
4. Предмет і об'єкт соціології.
5. Функції соціології.
6. Основні джерела соціологічного знання.

7. Теоретична, емпірична, галузева соціологія.
8. Поняття «теорії середнього рівня».
9. Трирівнева структура соціологічної науки.
10. Місце соціології в системі наук.

Завдання для практичного заняття

① Підготуйте презентацію на одну зі запропонованих тем. Останній слайд презентації – 5 тестових питань за змістом обраної теми. Тести оформіть у форматі *Google Forms*.

- a) Протосоціологія: від античності до виокремлення соціології в окрему науку.
- b) Позитивізм Огюста Конта.
- c) Соціальний еволюціонізм Герберта Спенсера.
- d) Соціальний дарвінізм Людвіга Гумпловича.
- e) Расово-антропологічна школа Жозефа Артура де Гобіно.
- f) Географічний напрям у соціології XIX століття: Генрі Томас Бокль, Шарль Монтеск'є.
- g) Психологічний еволюціонізм Лестера Ворда.
- h) Вчення про соціально-економічні формації Карла Маркса та Фрідріха Енгельса.
- i) Критичний аналіз соціологічної концепції марксизму у працях Раймона Арона, Карла Поппера, Питирима Сорокіна й Пера Монсона.
- j) Витоки соціологічної думки в Україні.

Рекомендації щодо змісту та оформлення мультимедійних презентацій (за матеріалами <http://cts.ho.ua/prepod/prezent.pdf>):

→ Презентація – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд може містити довільну текстову, графічну та відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми і графіки, табличні й інші матеріали.

→ Формат слайдів: розмір слайдів має відповідати розміру екрана; орієнтація слайда – альбомна; ширина слайда – 24 см; висота слайда – 18 см; нумерувати слайди слід арабськими цифрами; формат показу слайдів – «Демонстрація»; графічний і текстовий матеріали розміщуються на слайдах так, щоб ліворуч і праворуч від краю слайда залишалася чисте поле шириною не менше 0,5 см.

→ Основні слайди презентації повинні мати: титульний аркуш; зміст з кнопками навігації; основні пункти презентації; (!) *список джерел (до 5 основних)*; кнопки навігації потрібні для швидкості переміщення усередині презентації. Список джерел повинен бути з докладним зазначенням вихідних матеріалів (звідки взяли ілюстрації, звуки, тексти, посилання). Крім електронних адрес потрібно вказувати і друковані видання.

→ Додаткові вимоги до змісту презентації (за Д. Льюїсом):

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6–8 слів;
- всього на слайді має бути 6–8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайда;
- у заголовках мають бути і великі, і малі літери (а не тільки великі);
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективного передачі даних;
- кількість блоків статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підпис до ілюстрації розміщується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

→ Вимоги щодо врахування фізіологічних особливостей людини у сприйнятті кольорів і форм: людина може одночасно запам'ятовувати не більше трьох фактів, висновків, визначень; фон є елементом заднього (другого) плану (він має виділяти, підкреслювати інформацію слайда, але не затуляти її); використання різних фонів на слайдах в рамках однієї презентації не створює відчуття єдності, зв'язності, стильності інформації, щоб уникнути цієї помилки, складання кольорової схеми презентації має починатися з вибору двох головних функціональних кольорів, які використовуються для фону та звичайного тексту; поєднання двох кольорів – кольору тексту та кольору фону – істотно впливає на глядача: деякі пари кольорів не тільки стомлюють зір, але й можуть призвести до стресу; традиція нашого сприйняття пов'язана з тим, що фон має бути світлим, а текст – темним; заважає сприйняттю текстової інформації й використаний у презентації фон у вигляді анімованого об'єкта; не слід використовувати

виділення підкресленням, тому що в сприйнятті активних користувачів Інтернету підкреслення пов'язане з гіперпосиланням.

→ Вибір шрифтів: шрифти з зарубками (Times New Roman і Bookman) легко читаються, тому їх використовують для друку великих обсягів тексту; шрифти без зарубок (Arial і Verdana) простіші, тому вони краще виглядають у заголовках та колонтитулах. Згідно з висновком учених з лабораторії ергономіки зору (США), кращим шрифтом для читання тексту з екрану визнаний шрифт Verdana. Дослідники прийшли до висновку, що вибір правильного шрифту сприяє збереженню гостроти зору! Розмір шрифту не повинен бути дрібним. Найбільш «дрібний» для презентації – шрифт 22 пт.

→ Розташування інформації на сторінці. Простіше зчитувати інформацію розташовану горизонтально, а не вертикально. Найбільш важлива інформація повинна розташовуватися в центрі екрана. Форматувати текст необхідно за шириною. Не допускати «рваних» країв тексту.

33%	28%
16%	23%

Рівень запам'ятовування інформації залежить від її розташування на екрані.

→ (!) Під час презентації неприпустимо зчитування тексту з презентації, тобто надрукований і вимовний текст не повинні дублювати один одного. Необхідно дотримувалося неухильно правила: кількість тексту в презентаціях повинно становити 35 %. Увесь інший текст слід залишити або для усного виступу, або замінити його ілюстративним матеріалом: графіками, картинками тощо.

② Заповніть таблицю «Особливості й відмінності об'єкта і предмета соціології у порівнянні з іншими науками»

Наука	Зони перетину	Відмінності	
		Предмет / об'єкт	Коло досліджуваних питань
Психологія			
Філософія			
Політологія			
Історія			
Економіка			
Право			
Журналістика			
Етика			
...			

Завдання для самостійної роботи

1. Основні риси «соціального».
2. Типологія соціологічних теорій П. Штомпки.
3. Підстави подолання конфронтації між макро- й мікротеоріями в соціології.

Література

1. Історія соціології: навчальний посібник (2017). За ред. І. П. Руценка. Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 442 с.
2. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л.Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.
3. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Тема 2. Виклики соціології XXI століття: глобалізація, посткласицизм, постмодернізм

1. Особливості розвитку соціології у ХХ столітті.
2. Структурні на інтерпретативні парадигми в соціології кінця ХХ – початку ХХІ століття.
3. Інтегральна соціологія Питирима Сорокіна.
4. Теорія постіндустріального суспільства та завдання соціології у його вивченні.
5. Емпірична соціологія ХХІ століття.
6. Дев'ять тез Ентоні Гідденса про майбутнє соціології.

Методичні рекомендації до вивчення теми (2 год.)

Мета: сформулювати бачення характерних рис соціології ХХІ століття, надати базові знання про структурні на інтерпретативні парадигми кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Методичні вказівки. При вивченні теми слід звернути увагу на те, що соціологічні дослідження цієї доби представляють собою надзвичайно складну систему ідей, гіпотез, концепцій та методів дослідження соціальних явищ, що прагнуть вийти за світоглядний обрій соціологічної науки, залучаючи матеріал – щодо людини, культури і суспільства – із суміжних сфер знання. Це стало підґрунтям того, що, з одного боку, зміст традиційних концепцій видозмінюється,

доповнюється новими елементами, з іншого, формуються нові, нетрадиційні концепції з новими поняттями й проблемами.

Питання для обговорення

1. Стан сучасної соціології.
2. Основні риси сучасної соціології.
3. Структурні парадигми теоретичної соціології ХХ століття.
4. Умови функціонування соціальних систем у фокусі структурного функціоналізму.
5. Інтерпретативні парадигми теоретичної соціології ХХ століття.
6. Основні положення символічного інтеракціонізму.
7. Основні принципи феноменологічної соціології.
8. Інтегральна соціологія Питирима Сорокіна.
9. Етапи розвитку емпіричної соціології.
10. «Дев'ять тез про майбутнє соціології» Ентоні Гідденса.

Завдання для практичного заняття

- ① *Укладіть кластер основних понять за темою «Основні напрямки розвитку соціологічної думки кінця ХХ–початку ХХІ століття».* Сам термін «кластер» у перекладі означає «сузір'я» або «пучок». Кластером називається графічний прийом систематизації знань у вигляді «груна» або «пучка» взаємопов'язаних фактів. Кластер – це спосіб графічної організації матеріалу, що дає змогу унаочнити ті мисленнєві процеси, що відбуваються при зануренні в ту чи ту тему (див. рис. 1).

Алгоритм створення кластеру (за Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка):

→ Посередині чистого аркуша написати ключове слово або речення, що є «серцем» ідеї, теми.

→ Навкруги «накидати» слова або речення, що відображають ідеї, факти, образи, які характерні для досліджуваної теми (модель «планета та її супутники»).

→ Елементи кластеру поєднують прямим лініями з ключовим поняттям. У кожного із «супутників» своєю чергою також з'являються «супутники», устанавлюються нові логічні зв'язки.

Як результат отримується структура, яка графічно відображає міркування, визначає інформаційне поле досліджуваної теми.

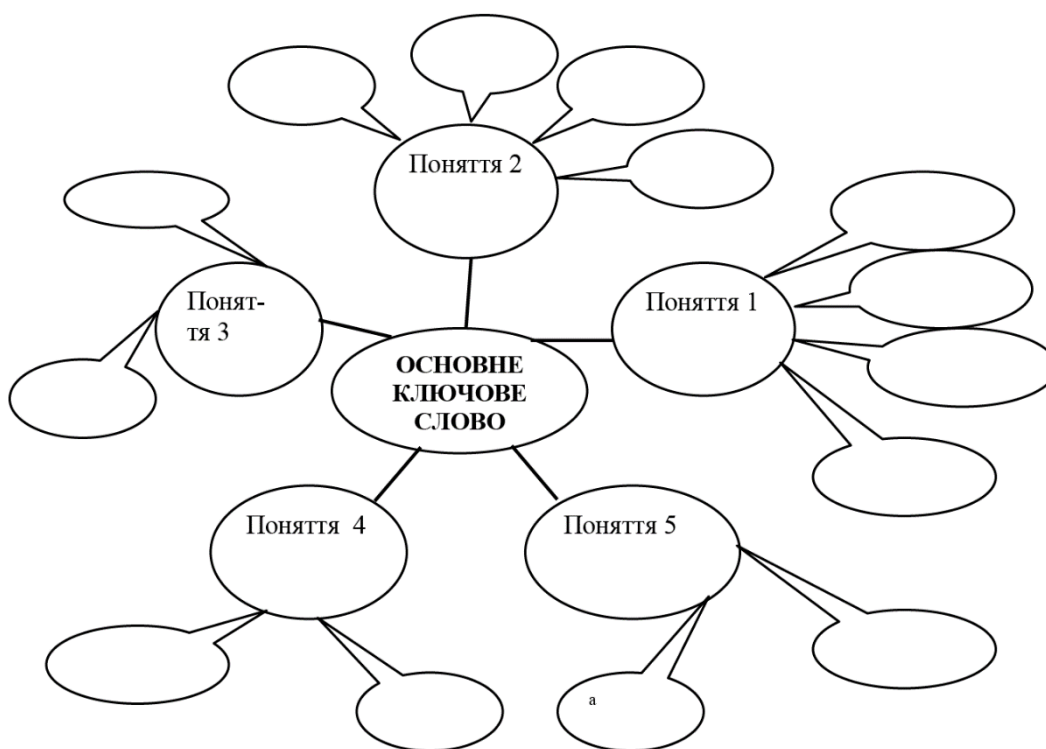

Рис. 1. Приклад формування кластеру основних понять

(за Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка)

Основні вимоги до складання схеми-кластеру:

- має бути досить простою, лаконічною й розміщуватися на одній сторінці;
- елементи схеми (поняття, інформаційні блоки) повинні розміщуватися так, щоб була зрозуміла їхня ієрархія (наприклад, родові й видові поняття, загальні й конкретні – у центрі, на периферії – допоміжні);
- схема має бути наочною, для чого можна використовувати символи, графічний матеріал, кольорові відтінки, таблиці тощо;
- якщо в схемі використовуються кольори, то їх не повинно бути забагато (2 – 3), зайва різноманітність дратує зір, а тому погіршує цілісне сприйняття схеми;
- структурно-логічна схема має легко сприйматися, мати інформаційно-сміслову, образну, емоційну навантаженість.

② *Внесіть відповіді в подану таблицю. Наведіть реальні приклади, що характеризують види соціальної мобільності: індивідуальну, групову, соціальних організацій, соціальних інститутів, суспільств, візців поведінки, цінностей тощо.*

Різновид мобільності	Вертикальна мобільність		Горизонтальна мобільність	Соціальні бар'єри, що стримують соціальну мобільність
	висхідна	низхідна		

- 3 Обґрунтуйте / спростуйте одну з тез (на вибір) Ентоні Гідденса щодо майбутнього соціології. На підтвердження власної позиції наведіть не менше п'яти аргументів / прикладів / гіпотез.

Завдання для самостійної роботи

1. Сучасна західна соціологія: основні напрями і проблеми.
2. Теорія соціокультурної динаміки Питирима Сорокіна.
3. Основні етапи розвитку соціологічної думки в Україні.
4. Науково-дослідна діяльність Соціологічної Асоціації України (САУ).

Література

1. Гавриленко, І. М. (2011). Сучасна зарубіжна соціологія: навч. посіб. Київ: Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 498 с.
2. Галузеві соціології в умовах глобальних змін і суспільних трансформацій (2017). Упоряд. А. О. Петренко-Лисак, В. В. Чепак. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 308 с.
3. Глобалізація в соціологічному вимірі (2011). Київ: Інститут соціології НАН України, 319 с.
4. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 126 с.
5. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник (2020). За наук. ред. Ю. Ф. Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін.]. Київ: «Каравела», 356 с.
6. Черниш, Н. (2017). Соціологія: курс лекцій. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 543 с.
7. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Тема 3. Неофункціоналізм

1. Сутність соціальної дії в концепції Макса Вебера.
2. Теорія структури соціальної дії Толкотта Парсонса.
3. Функціональний аналіз Роберта Мертонна: теорія середнього рівня, поняття дисфункцій, явних та латентних функцій.
4. Основні напрями критики структурного функціоналізму.

Методичні рекомендації до вивчення теми (2 год.)

Мета: опрозорити сутність соціологічних категорій «соціальна дія», «соціальна взаємодія» та простежити відмінності у їхньому трактуванні у соціологічних концепціях.

Методичні вказівки. Базовим є розуміння сутності соціологічних категорій «соціальна дія», «соціальна взаємодія». Наступний крок – виокремлення основних ідей, принципів, структурних елементів соціальної дії у фокусі інтерпретацій Макса Вебера, Толкотта Парсонса, Роберта Мертонна. Обізнаність з основними складовими теорій структурного функціоналізму дасть змогу, з одного боку, увиразнити концепції соціологів-функціоналістів на предмет зон перетину / зон розбіжностей, з іншого боку, аргументувати критичні зауваження щодо низки постулатів структурного функціоналізму.

Питання для обговорення

1. Сутність соціологічних понять «соціальна дія», «соціальна взаємодія», «суб'єкт соціальної дії».
2. Типологія соціальної дії Макса Вебера.
3. Особистість у структурі соціальної дії Толкотта Парсонса.
4. «Типові перемінні дій» в теоретичній моделі соціальних дій Толкотта Парсонса.
5. Три постулати функціонального аналізу Роберта Мертонна.
6. Типи адаптації особистості до вимог суспільства.
7. Поняття функцій і дисфункцій в концепції Роберта Мертонна.
8. Напрямки критики структурного функціоналізму.

Завдання для практичного заняття

- ① Укладіть опорний конспект з теми «Соціальна дія як основа життєдіяльності суспільства». При виконанні завдання зверніть увагу на висвітлення сутності й механізмів соціальної дії, на опрозорення змісту і

характерних ознак соціальної дії, на з'ясування типових перемінних дій соціальної дії тощо.

Опорний конспект – це побудована за спеціальними принципами візуальна модель змісту навчального матеріалу, у якій лаконічно відображено основні позиції певної теми, а також використовуються графічні прийоми підвищення ефекту запам'ятовування та засвоєння.

Опорний конспект презентує наочно навчальний матеріал у вигляді загального блоку чи окремими частинами, відбиває розуміння студентом структури аналізованого поняття / проблеми / явища, дає змогу проілюструвати зв'язки між головними і другорядними елементами основного поняття / теми.

Опорний конспект має низку виразних переваг, як-то: компактність і лаконічність викладу; адаптація великого за обсягом матеріалу до легко сприйманої та запам'ятовуваної схеми; унаочнення причинно-наслідкових та структурних зв'язків.

До елементів опорного конспекту уналежнюють (за Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка):

- опорний сигнал – це асоціативний символ, що має певне смислове навантаження (умовно – одиниця інформації), замінює певний фрагмент навчального матеріалу і здатний миттєво поновити його в пам'яті. В опорному конспекті як ОС можна використовувати: а) схеми, рисунки, діаграми, графіки, таблиці, формули (змістові ОС); б) незвичні компоненти: ключові слова, фрази, цікаві малюнки, значки, які поза розповіддю викладача не мають прямих змістових зв'язків з теоретичним матеріалом;
- опорний малюнок – умовне, схематичне, зображення інформації або об'єкта, яке легко відтворюється;
- опорний блок – певна структура, взаєморозташування опорних сигналів, що містить інформацію за тією чи тією частиною теми;
- блок-схема – кілька опорних блоків, що структуровано в більш об'ємну конструкцію.

При укладанні опорного конспекту рекомендуємо дотримуватися таких принципів (за Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка):

→ лаконічність (300–600 друкованих знаків). Зазвичай опорний конспект містить 4–5 блоків, розташування яких має бути зручним для відтворення та запам'ятовування;

→ структурність – полягає в об'єднанні опорних сигналів у логічно пов'язані смислові блоки. Логічно побудований матеріал легше запам'ятовується і швидше відтворюється;

→ акцентування. Матеріал опорного конспекту виглядає більш «рельєфним» за рахунок використання рамок незвичної конфігурації, різних шрифтів, кольору тощо;

→ автономність забезпечує можливість відтворення кожного блоку, який характеризується смисловою завершеністю;

→ асоціативність. При складанні опорного конспекту необхідно добирати ключові слова, речення, асоціації, схеми. Удалий образ дозволяє відтворити матеріал за асоціаціями. Звичні асоціації та стереотипи допомагають більш швидкому та адекватному сприйняттю навчального матеріалу;

→ доступність матеріалу, простота – опора на наявні знання, що сприяє кращому розумінню та осмисленню нової інформації, більш міцному її засвоєнню, підвищує інтерес до теми. Необхідно уникати занадто складних шрифтів, малюнків, графіків, діаграм тощо;

→ колірна наочність і образність опорних сигналів вимагає урізноманітнювати опорні конспекти та блоки за формою, структурою, графічному виконанню, кольору, що викликає позитивні емоції, сприяє кращому сприйняттю, розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.

② *Підготуйте доповідь* на одну зі запропонованих тем:

- a) Концепція «ідеальних типів» Макса Вебера.
- b) Вчення про «розуміння» як метод соціологічного дослідження.
- c) Капіталістичне суспільство очима Макса Вебера.
- d) Політика й влада у поглядах Макса Вебера.
- e) Основні характеристики ролей в концепції Толкотта Парсонса.
- f) Роль культури в теоретичних поглядах Толкотта Парсонса.
- g) Теорія соціальної аномії Роберта Мертона.
- h) Типи реальної політичної поведінки в концепції Роберта Мертона.

Доповідь – один із видів публічного (усного) представлення інформації з певного питання у вигляді розгорнутого повідомлення, що ґрунтується на залученні документальних даних. У доповіді поєднуються три якості дослідника: вміння провести наукове дослідження, вміння подати результати слухачам і кваліфіковано відповісти на питання.

Рекомендації щодо змісту та оформлення усної доповіді:

→ найпоширенішою є така структура доповіді: вступ, основна частина, висновок. У вступі потрібно визначити тему доповіді, причини її вибору, вказати актуальність проблеми, її значення, сформулювати мету доповіді, викласти історію питання. В основній частині – подати характеристику проблеми (виділити основний аспект проблеми, а потім – основні положення, які детально і послідовно проаналізувати). Висновки мають бути чіткими, лаконічними. Рекомендується повторити основну думку, а потім підсумувати найбільш важливі положення;

→ специфіка усного виступу накладає суттєвий відбиток на зміст і форму доповіді. Доречно частину матеріалу подати на слайдах, моніторі комп'ютера, схемах, діаграмах, таблицях тощо;

→ у доповіді повинні бути коментарі до ілюстративного матеріалу, а не його повторення;

→ при написанні доповіді слід зважати на те, що за 10 хвилин людина може прочитати матеріал, надрукований на чотирьох сторінках машинописного тексту (через 1,5 інтервали). Обсяг доповіді становить 3-4 сторінки (до 15 хвилин). Тривалість усного повідомлення не повинна перевищувати 15 хвилин;

→ доцільним є полемічний характер доповіді: це зацікавлює слухачів;

→ аргументуйте деякі положення доповіді прикладами, порівняннями, робіть висновки;

→ ставте слухачам риторичні запитання. Вони допоможуть активізувати увагу реципієнтів.

③ Установіть відповідність між поданими твердженнями. Доповніть відповідності 3–4 власними прикладами-твердженнями.

Дії у сфері
капіталістичної
економіки

Цілераціональна
дія

Власник
капіталістичного
підприємства
встановлює стипендії
обдарованим митцям і
молодим науковцям

Участь успішної
компанії у благодійних
акціях

Ціннісно-
раціональна
дія

Виявлення у власній
поведінці турботи і
поваги до літніх людей

Наполегливе залицяння з боку однієї людини до іншої з метою привернути увагу до себе

Афективна дія

Привітання подарунками рідних і знайомих на Різдво

Поведінка індивіда у натовпі

Традиційна дія

Поведінка вболівальника на футбольному матчі

Завдання для самостійної роботи

1. Застосування структурного функціоналізму у емпіричних дослідженнях.
2. Структурно-функціоналістська теорія соціальних змін.

Література

1. Арон, Р. (2004). Етапи розвитку соціологічної думки. Київ: Юніверс, 688 с.
2. Історія соціології: навчальний посібник (2017). За ред. І. П. Руценка. Харків: ТОВ «Планета-Прінт», 442 с.
3. Козирев, М. П. (2013). Соціологія: Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
4. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
5. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
6. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
7. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.
8. Теорія соціальних змін: сучасні соціологічні концептуалізації (2014). Навч. посіб. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 220 с.
9. Черниш, Н. (2017). Соціологія: курс лекцій. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 543 с.

Тема 4. Неоутилітаризм

1. Витоки соціологічного утилітаризму у моральній філософії та політекономії епохи Просвітництва.
2. Теорія соціального обміну Джорджа Хоманса як відповідь на структурно-функціоналістську теорію соціальної дії.
3. Макроструктурна адаптація теорії обміну Пітера Блау.
4. Теорія колективної дії Манкура Олсона.

Методичні рекомендації до вивчення теми (4 год.)

Мета: розкрити філософське підґрунтя становлення неоутилітаризму, охарактеризувати суть даного соціологічного напрямку, сформулювати розуміння, з одного боку, механізмів використання парадигм теорії соціального обміну як моделі пояснення різних аспектів суспільного життя і як спосіб вирішення багатьох складних проблем, що виникають у процесі соціальної взаємодії, з іншого, недоліків парадигми соціального обміну.

Методичні вказівки. Неоутилітаризм виникає як теоретична опозиція структурному функціоналізму, який, на думку прихильників теорії соціального обміну, «втратив» людину в своїх спробах виявити макроструктурні елементи суспільства. Відповідно, теоретики обмінних процесів зробили спробу просунути від суто соціологічного до «психологічно забарвленого» уявлення про людину, яке ґрунтується на впевненості, що соціальна поведінка може і повинна бути пояснена в межах наукових уявлень. Опановуючи тему, студент має усвідомити важливість аналізу повсякденних взаємодій в соціології задля розуміння суспільного життя; формування навичок використання основних принципів теорії обміну в процесі пояснення мотивів та цілей соціальних дій, прагненні індивіда передбачувати майбутні події.

Питання для обговорення

1. Підґрунтя неоутилітаризму.
2. Аксиоматичні положення теорії обміну Джорджа Хоманса.
3. Макро- та мікросоціологічний рівні аналізу суспільного життя в концепції Джорджа Хоманса.
4. Критика теорії обміну.
5. Рівні міжособової взаємодії у теорії обміну Пітера Блау.
6. Загальні правила, якими визначається здатність домагатися поступок від інших (за Пітером Блау).

7. Соціальні інститути й соціальні субструктури суспільства в концепції Пітера Блау.
8. Типологія цінностей за Пітером Блау.

Завдання для практичного заняття

- ① *Наведіть приклади партикуляристських цінностей, універсалістських цінностей, цінностей легітимного авторитету, цінностей опозиції.*
- ② *Заповніть подану таблицю, доповніть її аналізом концепції 1-2 соціологів (на вибір).*

	Джордж Хоманс	Пітер Блау	...
Базові тези			
Трактування основних понять теорії			
Квінтесенція теорії			
Подібні ідеї			
Основні полемічні ідеї			
Напрямок, представники, з якими велася дискусія / діалог			
Практичне значення теоретичних розробок науковця.			

- ③ *Зробіть порівняльний аналіз 3–4 основних соціальних рухів певного типу (експресивні, утопічні, реформаторські, революційні, рухи опору) в українському суспільстві.*

Завдання для самостійної роботи

1. Теорія ігор у соціології.
2. Соціологічна парадигма раціонального вибору Джеймса Коулмена.
3. Теорія колективної дії Манкура Олсона як інструмент аналізу молодіжних рухів.
4. Біхевіористична теорія Берреса Фредеріка Скіннера: зміст і основні тези.

Література

1. Гуменюк, Л. Й. (2019). Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т. 1. Львів: ЛьвДУВС [Електронний ресурс].
2. Гуменюк, Л. Й. (2019). Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т. 2. Львів: ЛьвДУВС. [Електронний ресурс].
3. Козирев, М. П. (2013). Соціологія: Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
4. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
5. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
6. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
7. Черкашина, Т. О. (2011). Теорії «масового суспільства» та «колективної поведінки» як інструмент аналізу суспільних рухів. *Молодь в умовах нової соціальної перспективи : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф.*, (м. Житомир, 24–25 березня 2011 р.), 307–310.
8. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Тема 5. Етнометодологічні дослідження явищ повсякденного світу

1. Проблема «життєвого світу» як світу повсякденного знання і діяльності.
2. Предмет етнометодології. Етнометодологічна програма Гарольда Гарфінкеля: розуміння предмета й методи вивчення.
3. Рутинні підстави повсякденності.
4. Дослідження соціального порядку. «Гарфінкелінг», або метод руйнування.

Методичні рекомендації до вивчення теми (2 год.)

Мета: сформувати розуміння сутності етнометодології як напрямку дослідження способів інтерпретації, розуміння та впорядкування навколишнього світу індивідами в ситуаціях повсякденної взаємодії.

Методичні вказівки. Вивчення теми рекомендуємо почати із ознайомлення з оригінальною концепцією Гарольда Гарфінкеля, представленою у збірці «Дослідження з етнометодології». Далі зосередитися на визначенні

сутності емпіричного соціологічного аналізу повсякденних практичних дій людей, початок якому був покладений Г. Гарфінкелем та його колегами. Визначити головний предмет етнометодології, опрозорити слабкі місця етнометодологічного підходу.

Питання для обговорення

1. Предмет етнометодології.
2. Експерименти Гарольда Гарфінкеля. Зміст і функції фонових очікувань.
3. Буденна і наукова соціологічна свідомість.
4. Дослідницькі напрямки етнометодології.
5. Місце етнометодології в історії соціології.
6. Оцінка етнометодологічної перспективи.

Завдання для практичного заняття

- ① Проаналізуйте казку чи уривок із казки на предмет особливостей і розбіжностей в характеристиці проблем, поведінки головних персонажів, сюжетної ситуації з погляду буденної і наукової соціологічної свідомості, окресліть коло питань, що мають стати предметом етнометодологічного дослідження.
- ② У вигляді *інфографіки* подайте інформацію щодо власного розуміння проблеми «життєвого світу» як світу повсякденного знання та діяльності, звернувши увагу на такі моменти: повсякденні дії індивіда, вирази розмовної мови; норми регулювання соціальної взаємодії; повсякденні очікування тощо.

Інфографіка – це графічний спосіб подання інформації, даних та знань, змістом якого є невелика за обсягом, але значуща й лаконічно оформлена інформація.

Рекомендації щодо змісту та оформлення інфографіки (за матеріалами http://oipopp.ed-sp.net/public/repository/posibnyk_infografika_.pdf):

- найважливіша інформація має бути найпомітнішою, відповідати загальній ідеї, узгоджуватися з рівнем кваліфікації та із пізнавальними запитамі цільової аудиторії;
- текстова інформація має бути лаконічною, простою, корисною, чіткою;
- однотипові елементи мають відображати певний розділ;

→ найбільш сприйнятна кольорова гама складається із трьох кольорів у поєднанні із кількома їх відтінками;

→ застосовуйте прийоми порівняння і зіставлення, демонструйте зв'язки та залежності між елементами, використовуйте прості і зрозумілі графічні образи;

→ при розробленні інфографіки пам'ятайте про правило взаємодоповнюваності тексту та зображення. Зображення не повинно відволікати й перешкоджати сприйняттю матеріалу, перетягувати увагу реципієнта;

→ шрифти з зарубками (Times New Roman і Bookman) легко читаються, тому їх доречно використовувати для оформлення великих обсягів тексту; шрифти без зарубок (Arial і Verdana) простіші, тому вони краще виглядають у заголовках;

→ не використовуйте зайві елементи для оздоблення, оскільки вони відволікатимуть увагу від сприйняття головної думки.

Завдання для самостійної роботи

1. Волонтерський рух в Україні як форма громадянської активності в ситуації соціальної нестабільності.
2. Соціальні та громадські рухи в Україні.
3. Особливості екологічного руху як різновиду нових соціальних рухів.
4. Ідеальна форма волонтерства з огляду на базові емоційні потреби.
5. Волонтерство як стиль життя.
6. Волонтерство під час війни.
7. Вплив соціальних змін на виникнення масових рухів. Форми масових рухів.
8. Конструктивний та деструктивний характер масових утисків.
9. Проблеми керованості соціальними рухами.
10. Соціальна база довіри й підтримки волонтерського руху.

Література

1. Глобалізація в соціологічному вимірі (2011). Київ: Інститут соціології НАН України, 319 с.
2. Козирев, М. П. (2013). Соціологія: Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
3. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
4. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний

- посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
5. Соціальна регуляція поведінки в умовах суспільної нестабільності (2013). Ред. О. Злобіна. Київ: Інститут соціології НАН України, 320 с.
 6. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
 7. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. МАКРО- І МІКРОРІВНЕВІ ТЕОРІЇ В СУЧАСНІЙ СОЦІОЛОГІЇ

Тема 6. Сучасні соціологічні концепції суспільства

1. Суспільство як соціальний феномен.
2. Характерні особливості сучасного суспільства.
3. Три періоди розвитку теорії суспільства.
4. Сутнісні риси суспільства.
5. Елвін Тоффлер про сутність розвитку суспільного життя.
6. Типологізація суспільств.
7. Соціальні рухи як об'єкт соціологічного дослідження.
8. Аналіз суспільства модерну в роботах Ульріха. Бека.
9. Ризик як невід'ємний елемент соціального життя в сучасну епоху.
10. Виникнення нових форм ризику.

Методичні рекомендації до вивчення теми (4 год.)

Мета: розкрити сутність, основні засади функціонування й особливості суспільства як соціального феномену; сформулювати розуміння ризику як невід'ємного елемента соціального життя в сучасну епоху; схарактеризувати виникнення нових форм ризику.

Методичні вказівки. До вивчення теми варто підходити з прийняття того факту, що суспільство – це сукупність усіх засобів взаємодії та форм об'єднання людей. Обізнаність із соціологічними концепціями походження суспільства, розуміння основних підходів до типологізації суспільства і знання їх характеристик дасть змогу аналізувати відмінності між індустріальним,

індустріальним і постіндустріальним суспільством, інтерпретувати новітні виклики сучасного суспільства.

Питання для обговорення

1. Соціологічна думка щодо осмислення сутності, основних засад функціонування й особливостей суспільства як соціального феномену.
2. Найхарактерніші сутнісні риси суспільства.
3. Функції економічної, соціальної, політичної та духовно-культурної системи суспільства.
4. Провідні риси інформаційного суспільства.
5. Глобальні виклики і проблеми постіндустріального / інформаційного суспільства.
6. Поняття соціального інституту. Погляди соціологів на сутність і функції соціальних інститутів.
7. Структурні ознаки соціальних інститутів.
8. Класифікація соціальних інститутів за критерієм цілей, за критерієм способу регулювання поведінки людей.
9. Функції і дисфункції соціальних інститутів. Чинники, які підтримують функціональність соціального інституту.

Завдання для практичного заняття

- ① З поданого переліку функцій оберіть ті, які є спільними для соціальних інститутів і ті, виконання яких є «обов'язком» конкретного соціального інституту. Для кожного соціального інституту назвіть явні й латентні специфічні функції.
- a) функція відтворення нових поколінь;
 - b) функція політичної соціалізації;
 - c) функція організації добровільних об'єднань;
 - d) функція науково-дослідна;
 - e) функція збереження і функціонування всіх складових незалежної держави;
 - f) функція підтримки та розвитку суспільного поділу праці;
 - g) функція соціального управління;
 - h) функція регулювання міжособистісних стосунків;
 - i) функція розподілу матеріальних благ;

- j) функція сприяння засвоєнню культурних цінностей;
- k) функція соціалізації індивідів;
- l) репродуктивна функція;
- m) функція соціального контролю;
- n) світоглядна функція;
- o) функція задоволення найважливіших життєвих потреб суспільства;
- p) функція відкриття і передачі нових знань;
- q) комунікативна функція;
- r) ціннісно-нормативна функція;
- s) виховна функція;
- t) функція соціальної селекції.

② У вигляді *інфографіки* подайте інформацію щодо процесу інституалізації, звернувши увагу на такі моменти: визначення, умови здійснення інституалізації; ключові соціальні потреби, які породжують процеси інституалізації; основні етапи становлення соціального інституту тощо.

Інфографіка – це графічний спосіб подання інформації, даних та знань, змістом якого є невелика за обсягом, але значуща й лаконічно оформлена інформація.

Рекомендації щодо змісту та оформлення інфографіки (за матеріалами http://oipopp.ed-sp.net/public/repository/posibnyk_infografika_.pdf):

→ найважливіша інформація має бути найпомітнішою, відповідати загальній ідеї, узгоджуватися з рівнем кваліфікації та із пізнавальними запитамі цільової аудиторії;

→ текстова інформація має бути лаконічною, простою, корисною, чіткою;

→ однотипові елементи мають відображати певний розділ;

→ найбільш сприйнятна кольорова гама складається із трьох кольорів у поєднанні із кількома їх відтінками;

→ застосовуйте прийоми порівняння і зіставлення, демонструйте зв'язки та залежності між елементами, використовуйте прості і зрозумілі графічні образи;

→ при розробленні інфографіки пам'ятайте про правило взаємодоповнюваності тексту та зображення. Зображення не повинно відволікати й перешкоджати сприйняттю матеріалу, перетягувати увагу реципієнта;

→ шрифти з зарубками (Times New Roman і Bookman) легко читаються, тому їх доречно використовувати для оформлення великих обсягів тексту; шрифти без зарубок (Arial і Verdana) простіші, тому вони краще виглядають у заголовках;

→ не використовуйте зайві елементи для оздоблення, оскільки вони відволікатимуть увагу від сприйняття головної думки.

③ *Укладіть схему-піраміду чинників, які обумовлюють низьку довіру населення України до інституту політики / інституту права (на вибір). Обґрунтуйте вибір чинників на прикладі конкретної політичної / правової ситуації (обговорення того чи іншого питання в медіа). Запропонуйте 2-3 заходи, які можуть сприяти підвищенню довіри різних соціальних груп до обраного соціального інституту.*

Схема-піраміда передбачає ієрархічне представлення ідей, позицій. Для складання схем за типом «Піраміда» доцільно використовувати інструмент «Організаційна діаграма» зі стандартної програми Word.

Принципове значення для складання структурно-логічних схем, зазначають науковці, має визначення специфіки досліджуваного об'єкта: явище чи процес. Схематичне представлення того чи того явища передбачає визначення номенклатури його складників (елементів), зв'язків між ними. Схематичне представлення того чи того процесу пов'язано із необхідністю визначення його елементів, виду зв'язків між ними, установлення послідовності розгортання динамічних зв'язків між елементами процесу, з'ясування прямих та зворотних зв'язків між компонентами досліджуваного процесу.

Рекомендації щодо укладання схеми-піраміди:

→ схема має відбивати цілісну картину аналізованого питання за допомогою наочно-образної систематизації матеріалу, яка, у свою чергу, ґрунтується на асоціативних і логічних зв'язках понять і суджень;

→ схема повинна демонструвати зміст теми при оптимальному смислового й інформаційному навантаженні: інформацію доречно демонструвати в зручному для сприйняття вигляді, логіка подачі інформації не повинна мати двозначної інтерпретації;

→ схема має бути розміщена на одній сторінці;

→ елементи схеми (поняття, інформаційні блоки) повинні розміщуватися так, щоб була зрозуміла їхня ієрархія (наприклад, родові й видові поняття, загальні й конкретні – у центрі, на периферії – допоміжні);

→ схема має бути наочною, для чого можна використовувати символи, графічний матеріал, кольорові відтінки, таблиці тощо. Якщо в схемі використовуються кольори, то їх не повинно бути забагато (2–3), зайва розмаїтість дратує зір, а тому погіршує цілісне сприйняття схеми;

→ структурно-логічна схема-піраміда має легко сприйматися, мати інформаційно-сміслову, образну, емоційну навантаженість.

Завдання для самостійної роботи

1. Загальні теорії виникнення суспільства.
2. Соціологічні концепції походження суспільства.
3. Теорія постіндустріального суспільства Данієля Белла.
4. Типологія соціальних інститутів Чарльза Райта Міллса.
5. Поняття соціальної дії в концепції Алени Турена.

Література

1. Глобалізація в соціологічному вимірі (2011). Київ: Інститут соціології НАН України, 319 с.
2. Козирев, М. П. (2013). Соціологія: Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
3. Кондратюк, С. Ю. (2018). Інфографіка як засіб візуалізації навчального процесу. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 36 с.
4. Купрій, Т. Г. (2011). Соціологія. Схеми, таблиці, діаграми, графіки. Київ: Видавництво Київського університету імені Бориса Грінченка, 161 с.
5. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць (2004). Харков: ХНУ ім. В. Каразіна, 621 с.
6. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
7. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
8. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
9. Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні (2019). Ред. О. Резнік. Київ: Інститут соціології НАН України, 288 с.
10. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.
11. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Тема 7. Теорії інформаційного суспільства

1. Основні тенденції розвитку інформаційного суспільства
2. Концепція соціальної стратифікації Деніела Белла, Ральфа Дарендорфа та Уільяма Уотсона.
3. Характерні особливості сучасного суспільства.
4. Постмодерна соціологія Жана Бодріяра. Аналіз суспільства споживання.
5. Теорії інформаційного суспільства й посилення ролі медіа.

Методичні рекомендації до вивчення теми (2 год.)

Мета: опрозорити основні тенденції розвитку і становлення інформаційного суспільства, сформулювати розуміння феноменів соціальна стратифікація, соціальна мобільність, соціальні нерівності; підготувати підґрунтя для виявлення причин і наслідків процесів маргіналізації соціальних груп та проблем формування середнього класу на етапі трансформації українського суспільства.

Методичні вказівки. Визначити термін соціальна структура суспільства, проаналізувати основні складові соціальної структури суспільства. Далі рекомендуємо пояснити вплив соціальної нерівності на формування соціальної структури суспільства, проаналізувати зміст соціальної стратифікації, розкрити сутність її видів. На підставі отриманих знань, визначити основні елементи соціально-класової структури сучасного українського суспільства.

Питання для обговорення

1. Теорія інформаційного суспільства Мануеля Кастельса.
2. Зміни в соціальній структурі.
3. Концепція соціальної стратифікації Даніеля Белла. Поняття «меритократії».
4. Модель соціальної стратифікації Ральфа Дарендорфа.
5. Стратифікаційна модель Уільяма Уотсона.
6. Суспільство споживання: картина цінностей.
7. Роль мас-медіа в інформаційному суспільстві.

Завдання для практичного заняття

- ① Підготуйте презентацію на одну зі запропонованих тем.
 - а) Теорія інформаційного суспільства Мануеля Кастельса.

- b) Теорія постіндустріального суспільства Даніела Белла як футурологічний проєкт.
- c) Гарольд Інніс та Маршал Маклюєн: розуміння суспільства у контексті розвитку медіа.
- d) Юрген Хабермас: управління інформацією й маніпулятивні технології.
- e) Соціологія повсякденності й медіа. Матриця аналізу повсякдення Альфреда Шюца.
- f) Модель соціальної стратифікації Ральфа Дарендорфа.
- g) Стратифікаційна модель Уільяма Уотсона.
- h) Суспільство споживання: картина цінностей.

② Укладіть причино-наслідкову діаграму Ісікави щодо негативних наслідків становлення інформаційного суспільства. Фішбоун (причинно-наслідкова діаграма Ісікави) – це графічний спосіб дослідження та визначення найбільш суттєвих причинно-наслідкових взаємозв'язків між чинниками (факторами) та наслідками в досліджуваній ситуації чи проблемі (Див. рис. 2).

Діаграма названа на честь одного з найвидатніших японських теоретиків менеджменту професора Ісікави Каору, який запропонував її у 1952 році.

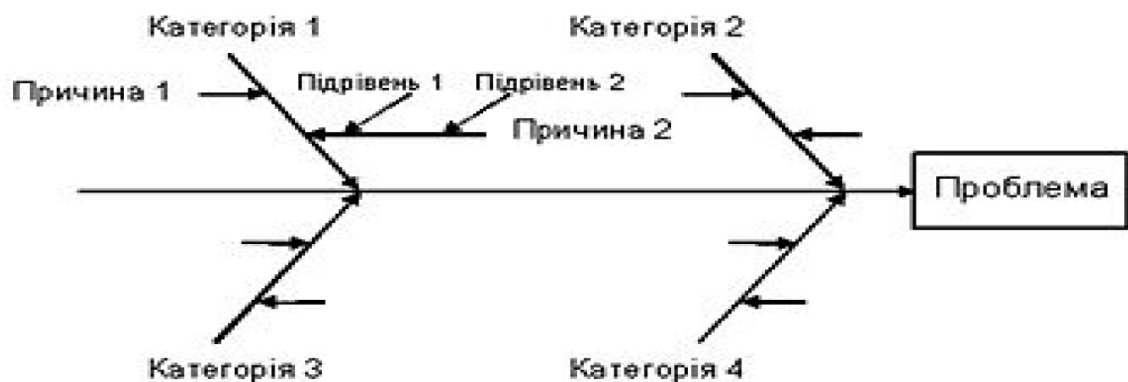

Рис. 2. Зразок причинно-наслідкової діаграми Ісікави – Фішбоун
(за Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка)

Рекомендації щодо змісту та оформлення схеми «Фішбоун» (за матеріалами <http://market.avianua.com/?p=875>)

→ Для побудови діаграми необхідно визначити проблему для наступного аналізу. Її формулювання записується в рамці в центрі правої сторони листа – «голова риби». Потім до неї проводиться горизонтальна лінія («хребет риби»). Далі до «хребта» приєднуються «великі кістки», які означають головні фактори (причини), що впливають на об'єкт аналізу.

→ На кожній з «великих кісток» записуються більш конкретні фактори у вигляді «середніх кісток», до яких приєднуються «дрібні кістки», які характеризують менш значущі фактори. Кожна з «кісток», нанесених на схему, являє собою в залежності від її положення або причину, або наслідок: попередня кістка по відношенню до наступної завжди є причиною, а наступна – наслідком.

→ На верхніх (або лівих) «кісточках» записуються формулювання причин проблеми. Ідеально, якщо різні частини проблеми розташовані так, що найбільш важлива знаходиться в голові риби. Цей прийом дозволяє нам «розбити» загальну проблемну тему на низку причин і аргументів.

→ Далі наносяться вторинні причини (причини рівня 2), які впливають на головні причини («більшої кістки»), а ті є наслідком вторинних причин. Вторинні причини записуються й розташовуються у вигляді «середніх кісток», що примикають до «більших». Причини рівня 3, які впливають на причини рівня 2, розташовуються у вигляді «дрібних кісток», що примикають до «середніх» тощо. У такий спосіб причини (фактори) оцінюються й ранжируються за їхньою значимістю, виділяючи особливо важливі.

→ На нижніх (або правих) кісточках записуються факти, які підтверджують, що дані причини проблеми існують.

→ Хвіст риби – висновок. Головне при вирішенні проблеми – встановити причинно-наслідкові зв'язки, відповіді на питання «чому?».

Завдання для самостійної роботи

1. Україна як постмодерне суспільство.
2. Україна як віртуальне суспільство.
3. Україна як суспільство сталого розвитку.
4. Україна як «сателітне» суспільство.
5. Україна в аспекті глобалізації.

Література

1. Зражевська, Н. (2019). Теорія медій та суспільства. Київ: [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 192 с.
2. Козирєв, М. П. (2013). Соціологія: Навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
3. Кондратюк, С. Ю. (2018). Інфографіка як засіб візуалізації навчального процесу. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 36 с.

4. Купрій, Т. Г. (2011). Соціологія. Схеми, таблиці, діаграми, графіки. Київ: Видавництво Київського університету імені Бориса Грінченка, 161 с.
5. Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць (2004). Харков: ХНУ ім. В. Каразіна, 621 с.
6. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
7. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
8. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
9. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Тема 8. Теорія соціального обміну. Сучасні теорії вибору. Теорія конфлікту

1. Обмін соціальними благами як фундаментальна основа суспільних відносин (Джордж Хоманс, Пітер Блау).
2. Поняття «угода обміну» як елементарні акти фундаментального рівня суспільного життя.
3. Теорія раціонального вибору.
4. Стратифікаційна теорія конфлікту Ральфа Дарендорфа та Герхарда Ленські.

Методичні рекомендації до вивчення теми (4 год.)

Мета: сформувати розуміння сутності феноменів соціальний вибір, соціальний конфлікт; підготувати підґрунтя для виявлення причин і наслідків процесів маргіналізації соціальних груп та проблем формування середнього класу на етапі трансформації українського суспільства.

Методичні вказівки. Визначити поняття «угода обміну» як елементарні акти фундаментального рівня суспільного життя. Далі рекомендуємо пояснити вплив соціальної нерівності на формування соціальної структури суспільства, проаналізувати зміст соціальної стратифікації, розкрити сутність її видів. На підставі отриманих знань, визначити основні елементи соціально-класової структури сучасного українського суспільства.

Питання для обговорення

1. Обмін соціальними благами як фундаментальна основа суспільних відносин (Джордж Хоманс, Пітер Блау).
2. Поняття «угода обміну» як елементарні акти фундаментального рівня суспільного життя.
3. «Мікро-макро» інтегральні парадигми соціального обміну Ральфа Емерсона та Джеймса Коулмена.
4. Положення Ральфа Емерсона про «мережі соціального обміну» та «продуктивний обмін».
5. Сучасні теорії вибору.
6. Теорія раціонального вибору.
7. Класичні витoki теорії конфлікту у творчості Карла Маркса, Макса Вебера та Георга Зіммеля.
8. Сучасний стан теорії конфлікту у соціології.

Завдання для практичного заняття

- ① *Укладіть інтелект-карту до теми «Сучасний стан теорії конфлікту у соціології».*

Інтелект-карти (ментальні карти) – це зручна й ефективна техніка візуалізації мислення й альтернативного запису. Її можна застосовувати для створення нових ідей, фіксації ідей, аналізу й упорядковування інформації тощо. На відміну від конспектування як лінійного способу організації інформації, ментальні карти дозволяють створити цілісний образ завдяки радіальному способу організації інформації, перейти від «лінійного мислення» до структурного (системного) [8].

Рекомендації щодо створення інтелект-карти:

- у центрі розмістити об'єкт вивчення;
- від центрального поняття / ідеї розходяться судження / теми, пов'язані з об'єктом вивчення;
- кожен наступну ідею доречно оформлювати у вигляді розгалуження гілок;
- кожен гілку варто позначати ключовими образами та словами;
- строгий принцип – одне ключове слово на кожен ліній;
- гілки формують зв'язану вузлову структуру (систему);
- при укладанні схеми радимо використовувати не менше трьох кольорів;
- використовуйте стрілки для підкреслення зв'язків між елементами інтелект-карти;

→ використовуйте ключові слова над асоціативними лініями;
→ послуговуйтеся інтернет-ресурсами для створення і графічного оформлення інтелект-карти: Bubbl.us (<https://bubbl.us>), The Personal Brain (<http://personalbrain.en.softonic.com>), Free Mind Map-Freeware (<http://freemind.sourceforge.net>) тощо.

② Підготуйте презентацію за темою (на вибір):

- a) «Мікро-макро» інтегральні парадигми соціального обміну Ральфа Емерсона та Джеймса Коулмена.
- b) Положення Ральфа Емерсона про «мережі соціального обміну» та «продуктивний обмін».
- c) Кількісна концепція соціальної структури Пітера Блау.
- d) Концепція екзистенціального вибору. Поняття «парадоксу вибору» (Баррі Шварц).
- e) Спроби примирення функціоналізму та теорії конфлікту у Льюїса Козера.
- f) Стратифікаційна теорія конфлікту Ральфа Дарендорфа та Герхарда Ленські.
- g) Синтез мікро- та макропідходів до соціального конфлікту у творчості Рендалла Коллінза.
- h) Новітні соціологічні дослідження соціальної структури українського суспільства, (починаючи з 2022 року).
- i) Маргінальність соціальних груп на етапі трансформації українського суспільства.

③ Порівняйте методики дослідження якості життя:

- a) Індекс «де народитися» («where-to-be-born» index).
- b) Індекс соціального здоров'я нації (the Index of Social Health).
- c) Індекс кращого життя, розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development).
- d) Складові дослідження якості життя за методологією European Quality of Life Survey.
- e) Основні сфери якості життя за класифікацією ВООЗ [4, с. 12–34].

Запропонуйте власний перелік складових дослідження якості життя. Обґрунтуйте вибір основних показників, які вимірюють різні аспекти особистого, сімейного, громадського тощо добробуту.

Завдання для самостійної роботи

1. Теорія соціальних ролей Ральфа Лінгтона та Джорджа Герберта Міда.
2. Референтна група та її місце у житті сучасної людини.
3. Кризи ідентичності: українські реалії.

Література

1. Гуменюк, Л. Й. (2019). Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т. 1. Львів: ЛьвДУВС [Електронний ресурс].
2. Гуменюк, Л. Й. (2019). Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т. 2. Львів: ЛьвДУВС. [Електронний ресурс].
3. Козирев, М. П. (2013). Соціологія: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
4. Населення України : демографічний вимір якості життя (2019). [О. М. Гладун, С. Ю. Аксьонова, ... І. О. Курило та ін.]; за ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ: [Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України].
5. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
6. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
7. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
8. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.
9. Черкашина, Т. О. (2011). Теорії «масового суспільства» та «колективної поведінки» як інструмент аналізу суспільних рухів. *Молодь в умовах нової соціальної перспективи : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф.*, (м. Житомир, 24-25 березня 2011 р.), 307-310.
10. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Тема 9. Просторово-часові орієнтири в глобалізованому суспільстві

1. Сутність, форми та етапи глобалізації.
2. Категорія простору в індивідуалізованому суспільстві.
3. «Часова бідність» і «режим багатозадачності» як провідні ознаки часу інформаційної доби.

Методичні рекомендації до вивчення теми (2 год.)

Мета: розкрити сутність процесів глобалізації, сформулювати розуміння основних форм і етапів глобалізації.

Методичні вказівки. До вивчення теми варто підходити з усвідомлення того факту, що в суспільстві як соціальній системі не існує незмінних соціальних явищ, фактів і процесів; усе, що властиве суспільному життю слід розглядати не тільки в статичному стані, а насамперед у динаміці. Відповідно, аналіз глобалізаційних процесів і їхніх наслідків доречно розглядати, оцінюючи фокус потенційних змін і зсувів на рівні соціальних груп, соціальних інститутів, суспільства загалом.

Питання для обговорення

1. Феномен глокалізації (Рональд Робертсон).
2. «Макдональдизація суспільства» (Джордж Рітцер).
3. Глобалізація та мобільність (Джон Уррі).
4. Глобалізація та етика постмодерну (Зігмунд Бауман).
5. Концепція плинної сучасності. Індивідуалізоване суспільство.
6. Інтерпретація феномену «моральної сліпоты».
7. Погляди Зігмунда Баумана, Ульріха Бека, Анрі Лефевра, Скотта Маккуайра, Мішеля Фуко щодо властивостей фундаментальної категорії – простору.

Завдання для практичного заняття

- ① Укладіть опорний конспект статті, присвяченій результатам *проведених останніми роками досліджень* щодо специфіки «жіночого» і «чоловічого» часу. Рекомендуємо обрати видання з психології, соціології, соціальних комунікацій. Діапазон тематики статей різноманітний: це можуть бути публікації щодо поняття «вільного часу» для чоловіків і жінок; публікації щодо хронологічного або абсолютного виміру часу; публікації щодо категорії 24/7 тощо.

Опорний конспект – це побудована за спеціальними принципами візуальна модель змісту навчального матеріалу, у якій лаконічно відображено основні позиції певної теми, а також використовуються графічні прийоми підвищення ефекту запам'ятовування та засвоєння.

При укладанні опорного конспекту пропонуємо дотримуватися наступних вимог [11]:

→ Лаконічність (300–600 друкованих знаків). При сприйнятті й запам'ятовуванні обсяг короткочасної пам'яті людини обмежений. Структурність – полягає в об'єднанні опорних сигналів у логічно пов'язані смислові блоки. Логічно побудований матеріал легше запам'ятовується і швидше відтворюється. Зазвичай опорний конспект містить 4–5 блоків, розташування яких має бути зручним для відтворення та запам'ятовування. Акцентування. Матеріал опорного конспекту виглядає більш «рельєфним» за рахунок використання рамок незвичної конфігурації, різних шрифтів, кольору тощо.

→ Автономність забезпечує можливість відтворення кожного блоку, який характеризується смисловою завершеністю.

→ Асоціативність. При складанні опорного конспекту необхідно добирати ключові слова, речення, асоціації, схеми. Удалий образ дозволяє відтворити матеріал за асоціаціями. Звичні асоціації та стереотипи допомагають більш швидкому та адекватному сприйняттю навчального матеріалу.

→ Доступність матеріалу, простота – опора на наявні знання, що сприяє кращому розумінню та осмисленню нової інформації, більш міцному її засвоєнню, підвищує інтерес до теми. Необхідно уникати занадто складних шрифтів, малюнків, графіків, діаграм тощо.

→ Колірна наочність і образність опорних сигналів вимагає урізноманітнювати опорні конспекти та блоки за формою, структурою, графічному виконанню, кольору, що викликає позитивні емоції, сприяє кращому сприйняттю, розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.

За матеріалами опорного конспекту підготуйте доповідь з елементами презентації.

Доповідь – один із видів публічного (усного) представлення інформації з певного питання у вигляді розгорнутого повідомлення, що ґрунтується на залученні документальних даних. У доповіді поєднуються три якості дослідника: вміння провести наукове дослідження, вміння подати результати слухачам і кваліфіковано відповісти на питання.

Рекомендації щодо змісту та оформлення усної доповіді:

→ найпоширенішою є така структура доповіді: вступ, основна частина, висновок. У вступі потрібно визначити тему доповіді, причини її вибору, вказати актуальність проблеми, її значення, сформулювати мету доповіді, викласти історію питання. В основній частині – подати характеристику проблеми (виділити основний аспект проблеми, а потім – основні положення, які детально і послідовно проаналізувати). Висновки мають бути чіткими, лаконічними. Рекомендується повторити основну думку, а потім підсумувати найбільш важливі положення;

→ специфіка усного виступу накладає суттєвий відбиток на зміст і форму доповіді. Доречно частину матеріалу подати на слайдах, моніторі комп'ютера, схемах, діаграмах, таблицях тощо;

→ у доповіді повинні бути коментарі до ілюстративного матеріалу, а не його повторення;

→ при написанні доповіді слід зважати на те, що за 10 хвилин людина може прочитати матеріал, надрукований на чотирьох сторінках машинописного тексту (через 1,5 інтервали). Обсяг доповіді становить 3–4 сторінки (до 15 хвилин). Тривалість усного повідомлення не повинна перевищувати 15 хвилин;

→ доцільним є полемічний характер доповіді: це зацікавлює слухачів;

→ аргументуйте деякі положення доповіді прикладами, порівняннями, робіть висновки;

→ поставте слухачам риторичні запитання. Вони допоможуть активізувати увагу реципієнтів.

② *Укладіть діаграму Венна щодо власного проживання часу і простору в інформаційному суспільстві. Поміркуйте, якими ознаками може бути схарактеризований сучасний час і простір? Чи існує різниця між календарним, хронологічним часом і індивідуальним власним часом? Чи є відмінності в просторі територіальному і просторі інформаційному [5, 6, 7, 8]? Відповіді на поставлені питання дозволять укласти діаграму Венна-Ейлера.*

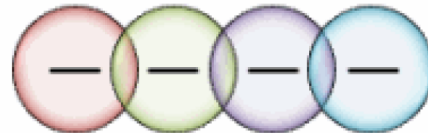
Діаграма Венна-Ейлера – схема, що дозволяє показати можливі логічні відношення для певного набору множин. У діаграмі Венна для ілюстрування подібностей, відмінностей і зв'язків між поняттями, ідеями, категоріями та групами використовуються кола (овали), які перекриваються. Перекриті частини представляють подібності між групами, а частини, що не перекриваються, – відмінності. Діаграма Венна-Ейлера показує співвідношення між значеннями

набору даних – у вигляді кіл, накладених одне на одного (два або більше кіл) (рис. 1) [11]. Область, у якій перетинаються кола, показує спільне між ними.

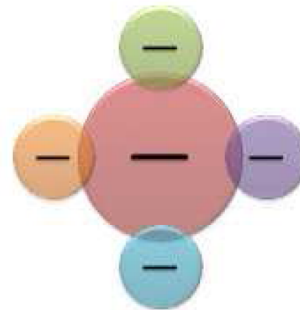
Щоб показати перекриття зв'язків і підкреслити зростання або градацію, використовують схему „Нормована діаграма Венна”.

Щоб показати перекриття зв'язків у послідовності, використовують схему „Лінійна діаграма Венна”.

Для представлення перекриття зв'язків і зв'язку із центральною ідеєю вибирають схему „Радіальна діаграма Венна”.

Для створення схеми за типом „Діаграма Венна” порівняйте два або більше об'єкти. Визначте спільні та відмінні ознаки цих об'єктів.

Література

1. Глобалізація в соціологічному вимірі (2011). Київ: Інститут соціології НАН України, 319 с.
2. Козирев, М. П. (2013). Соціологія: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
3. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
4. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
5. Порпуліт, О. (2018). Категорія простору в соціокомунікаційній перспективі. *Evropsky politicky a pravni diskurz*, 5 (2), 252-259.
6. Порпуліт, О. (2017). Просторово-часові орієнтири інформаційної доби. *Slovak international scientific journal*, 11, 42–47.

7. Порпуліт, О. (2017). Трансформація просторово-часового континууму в інформаційному суспільстві: трактування фундаментальних параметрів у західних комунікаційних теоріях. *Evropský politický a právní diskurz*, 4 (3), 192–199.
8. Порпуліт, О. (2017). «Часова бідність» як провідна ознака жіночого часу в індивідуалізованому суспільстві (за матеріалами крос-платформених месенджерів «WhatsApp» і «Viber»). *Evropský politický a právní diskurz*, 4 (6), 192–198.
9. Соціальна регуляція поведінки в умовах суспільної нестабільності (2013). Ред. О. Злобіна. Київ: Інститут соціології НАН України, 320 с.
10. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
11. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.

Тема 10. Теоретичний дискурс про медіа та масову комунікацію

1. Специфіка соціологічного підходу до розуміння та аналізу медіа.
2. Класифікація медіа.
3. Роль медіа у соціалізації.
4. Соціально-психологічні дослідження ефективності мас-медіа.

Методичні рекомендації до вивчення теми (4 год.)

Мета: дати уявлення про медійний простір, в якому функціонує сучасна людина. Показати вплив медіа на людину і на формування її поглядів на світ. Сформувати навички усвідомленої взаємодії з медіа-середовищем і гармонійного перебування в ньому.

Методичні вказівки. Важливо підкреслити, що зрозуміти шляхи досягнення найвищої ефективності масової комунікації необхідно задля того, щоб із найменшими зусиллями на організацію комунікації та створення контенту досягати цільової аудиторії й отримувати необхідний результат. Опрозоролення трьох фаз дослідження ефектів медіа-комунікації дасть змогу визначитися з поняттями ефективність, селективність, дієвість мас-медіа.

Питання для обговорення

1. Визначення поняття «ефект мас-медіа».
2. Три фази дослідження ефектів масової комунікації.
3. Селективність та ефективність мас-медіа.
4. Центральний та периферійний маршрути переконання.
5. Умови ефективності мас-медійного впливу комуніканта на масу чи на людину в масі.
6. Чинники та характеристики аудиторії, що впливають на її сприймання повідомлення.
7. Тактики маніпуляцій суспільною свідомістю в мас-медійній комунікації.
8. Типологія ефектів.
9. Види ефектів у мас-медіа.
10. Боротьба з масовокомунікаційними впливами. Позитивний медійний вплив.

Завдання для практичного заняття

- ① *Укладіть схему-піраміду чинників, які обумовлюють низьку довіру населення України до засобів масової комунікації. Обґрунтуйте вибір чинників на прикладі конкретної медійної ситуації (обговорення того чи іншого питання в медіа). Основну увагу при визначенні чинників приділіть прикладам масовокомунікаційних ефектів, які негативно впливають на аудиторію. Запропонуйте 2–3 заходи, які можуть сприяти підвищенню довіри різних соціальних груп до мас-медіа.*

Схема-піраміда передбачає ієрархічне представлення ідей, позицій. Для складання схем за типом «Піраміда» доцільно використовувати інструмент «Організаційна діаграма» зі стандартної програми Word.

Принципове значення для складання структурно-логічних схем, зазначають науковці, має визначення специфіки досліджуваного об'єкта: явище чи процес. Схематичне представлення того чи того явища передбачає визначення номенклатури його складників (елементів), зв'язків між ними. Схематичне представлення того чи того процесу пов'язано із необхідністю визначення його елементів, виду зв'язків між ними, установлення послідовності розгортання динамічних зв'язків між елементами процесу, з'ясування прямих та зворотних зв'язків між компонентами досліджуваного процесу.

Рекомендації щодо укладання схеми-піраміди:

→ схема має відбивати цілісну картину аналізованого питання за допомогою наочно-образної систематизації матеріалу, яка, у свою чергу, ґрунтується на асоціативних і логічних зв'язках понять і суджень;

→ схема повинна демонструвати зміст теми при оптимальному смислового й інформаційному навантаженні: інформацію доречно демонструвати в зручному для сприйняття вигляді, логіка подачі інформації не повинна мати двозначної інтерпретації;

→ схема має бути розміщена на одній сторінці;

→ елементи схеми (поняття, інформаційні блоки) повинні розміщуватися так, щоб була зрозуміла їхня ієрархія (наприклад, родові й видові поняття, загальні й конкретні – у центрі, на периферії – допоміжні);

→ схема має бути наочною, для чого можна використовувати символи, графічний матеріал, кольорові відтінки, таблиці тощо. Якщо в схемі використовуються кольори, то їх не повинно бути забагато (2–3), зайва різноманітність дратує зір, а тому погіршує цілісне сприйняття схеми;

→ структурно-логічна схема-піраміда має легко сприйматися, мати інформаційно-сміслову, образну, емоційну навантаження.

② *Наведіть приклади мас-медійних повідомлень, у результаті контакту з якими в аудиторії можуть виникати психологічні ефекти, як-то:*

- a) утилітарний ефект,
- b) престижний ефект,
- c) ефект посилення позиції,
- d) ефект задоволення пізнавального інтересу,
- e) емоційний ефект,
- f) естетичний ефект,
- g) ефект комфорту,
- h) «ефект бумеранга».

При доборі медіа-повідомлень орієнтуйтеся на те, що певне повідомлення може викликати не один, а низку ефектів, але кожен з ефектів проявлятиметься з різною силою.

Приклади мають бути конкретними, а не описовими: демонструєте текст повідомлення, прописуєте, які ефекти наявні.

- 3 Заповніть вільні рядки у таблиці 1, спробувавши вирахувати середню кількість хвилин /годин на добу, які витрачаєте на різні види комунікації, певним чином «розгорнувши» той час, коли ви одночасно споживаєте інформацію з різних джерел, так би мовити, «фоново» (читаєте пошту чи спілкуєтеся в соціальній мережі при ввімкненому телевізорі або під звуки радіо). Див. завдання й таблицю для заповнення [5, с. 23–24].

Укладачі видання «Практичний посібник з медіа-грамотності для мультиплікаторів», зазначають: «Підрахувавши, можете з'ясувати, що у вашій добі понад 24 години. Продіагностуйте себе, подумайте, може варто змінити якісь інформаційні й комунікаційні пріоритети, зменшити своє віртуальне спілкування на користь реальному, перерозподілити час свого життя і почасти звільнитися від медіа-залежності. Рішення цього питання тільки за вами особисто. Проте проаналізувати ситуацію завжди корисно, бо критичне мислення – це не лише аналіз, а і шлях прийняття рішень.

Для свідомого споживання інформації ми маємо розуміти, що саме ми отримуємо з медіа в упаковці об'єктивних актуальних новин» [5, с. 24].

Види комунікації	Середня кількість хвилин /годин на добу
Телебачення: новини	
Телебачення: політичний контент, аналітика	
Телебачення: контрпропагандистські проекти	
Телебачення: розважальні шоу, серіали, фільми	
Телебачення: ток-шоу	
Телебачення: просвітницькі проекти, документальне кіно, освітні програми	
Телебачення: реклама	
Інтернет: новини	
Інтернет: політичний контент, аналітика, блоги	
Інтернет: розважальний контент	
Інтернет: освітні сайти, просвітницькі проекти, довідкова інформація	
Інтернет: спеціалізовані форуми	
Інтернет: конвергентні медіа (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, інформаційні портали, електронні версії газет)	
Соціальні медіа: спілкування з друзями, перегляд сторінок інших людей, лайки (додатково вкажіть середню кількість лайків, які ви ставите на добу)	
Соціальні медіа: перегляд інформаційної стрічки, перегляд і читання рекомендованої інформації, поширення цієї інформації через свою сторінку (додатково вкажіть середню кількість поширень, які ви робите на добу)	
Соціальні медіа: створення власного контенту (додатково вкажіть середню кількість постів, які ви робите на добу)	
Соціальні медіа: ведення / адміністрування спеціалізованої сторінки чи групи (додатково вкажіть кількість)	
Соціальні медіа: участь у спеціалізованих групах (додатково вкажіть кількість груп, у яких ви є активним учасником)	
Соціальні медіа: ігри, тести, картинки-меми, гумористично-розважальний контент	
Радіо: новини	
Радіо: авторські та тематично-спеціалізовані програми	

Радіо: розважальний контент, музика

Друковані медіа: газети

Друковані медіа: журнали

Друковані медіа: книги

Друковані медіа: спеціалізовані видання (професійні, наукові, хобі)

ІНШЕ (не вказане вище; додатково вкажіть, що саме)

ПІДСУМОК

- ④ Укладіть опорний конспект статті, присвяченій результатам *проведених останніми роками досліджень* позитивного / негативного впливу медіа на медійну аудиторію. Рекомендуємо обирати видання з психології, соціології, журналістики або соціальних комунікацій. Діапазон тематики статей різноманітний: від впливу медіа на інтелектуальний розвиток особистості до медіа-ефектів дитячого ожиріння та впливу сцен насилля на формування агресивної поведінки.

Опорний конспект – це побудована за спеціальними принципами візуальна модель змісту навчального матеріалу, у якій лаконічно відображено основні позиції певної теми, а також використовуються графічні прийоми підвищення ефекту запам'ятовування та засвоєння.

При укладанні опорного конспекту пропонуємо дотримуватися наступних вимог [6, с. 63–64]:

→ Лаконічність (300–600 друкованих знаків). При сприйнятті й запам'ятовуванні обсяг короткочасної пам'яті людини обмежений. Структурність – полягає в об'єднанні опорних сигналів у логічно пов'язані смислові блоки. Логічно побудований матеріал легше запам'ятовується і швидше відтворюється. Зазвичай опорний конспект містить 4–5 блоків, розташування яких має бути зручним для відтворення та запам'ятовування. Акцентування. Матеріал опорного конспекту виглядає більш „рельєфним” за рахунок використання рамок незвичної конфігурації, різних шрифтів, кольору тощо.

→ Автономність забезпечує можливість відтворення кожного блоку, який характеризується смисловою завершеністю.

→ Асоціативність. При складанні опорного конспекту необхідно добирати ключові слова, речення, асоціації, схеми. Удалий образ дозволяє відтворити

матеріал за асоціаціями. Звичні асоціації та стереотипи допомагають більш швидкому та адекватному сприйняттю навчального матеріалу.

→ Доступність матеріалу, простота – опора на наявні знання, що сприяє кращому розумінню та осмисленню нової інформації, більш міцному її засвоєнню, підвищує інтерес до теми. Необхідно уникати занадто складних шрифтів, малюнків, графіків, діаграм тощо.

→ Колірна наочність і образність опорних сигналів вимагає урізноманітнювати опорні конспекти та блоки за формою, структурою, графічному виконанню, кольору, що викликає позитивні емоції, сприяє кращому сприйняттю, розумінню та запам'ятовуванню матеріалу.

Література

1. Зражевська, Н. (2021). Теорія медій та суспільства. Київ: [Київ. ун-т ім. Б. Грінченка], 192 с.
2. Медіа-культура особистості (2016). Упор. Т. П. Крячко. Миколаїв: ОППО, 144 с.
3. Найдьонова, Л. А., Череповська, Н. І. (2020). Медіапсихологія: кіберсоціалізація в умовах гібридної війни: монографія. Київ: Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua/book/mediapsyhologiya-kibersotsializatsiya-v-umovah-gibrydnoyi-vijny-monografiya/>
4. Практична медіа-освіта: медіа-грамотність в освітньому просторі : навч.-метод. посібник (2021). Уклад. : В. В. Байдик, О. В. Проніна; за заг. ред. В. В. Байдик. Лисичанськ, 66 с.
5. Практичний посібник з медіа-грамотності для мультиплікаторів (2019). Ред. В. Ф. Іванов. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 100 с.
6. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.
7. Череповська, Н. І., Дідик, Н. Ф. (2019). Медіапсихологічні ресурси подолання травми війни. Практичний посібник. Режим доступу <https://bit.ly/353yJ98>
8. Череповська, Н. І. (2016). Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді: навчально-методичний посібник. Київ: ІСПІ НАПН України, 150 с.

Інтернет ресурси:

[https://www.aup.com.ua/book-review/;](https://www.aup.com.ua/book-review/)
[https://detector.media/;](https://detector.media/)
[http://journlib.univ.kiev.ua/.](http://journlib.univ.kiev.ua/)

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Концептуальні основи соціології ХХІ століття. Традиції класичної соціології крізь призму ХХІ століття.
2. Соціологічні парадигми ХХ століття.
3. Підстави подолання конфронтації між макро- і мікротеоріями в соціології.
4. Прояви інтегративної тенденції в теоріях сучасних західних вчених.
5. Інтеграційні модель соціальної реальності Дж. Рітцера.
6. Виклики соціології ХХІ століття: глобалізація, посткласицизм, постмодернізм.
7. Інтегралістська соціологія П. Сорокіна. Поняття «культурна ментальність», «соціальна мобільність», «соціальний простір» у концепції П. Сорокіна.
8. Волонтаристська теорія структури соціальної дії Т. Парсонса.
9. Структурно-функціоналістська теорія соціальних змін.
10. Теорія середнього рівня, поняття дисфункцій, явних та латентних функцій.
11. Застосування структурного функціоналізму в емпіричних дослідженнях. Основні напрями критики структурного функціоналізму.
12. Витоки соціологічного утилітаризму у моральній філософії та політекономії епохи Просвітництва.
13. Теорія соціального обміну Дж. Хоманса як відповідь на структурно-функціоналістську теорію соціальної дії.
14. Макроструктурна адаптація теорії обміну П. Блау.
15. Дослідження парадоксів раціональної соціальної дії. Теорія колективної дії М. Олсона.
16. Теорія оптимального вибору Дж. Коулмена.
17. Проблема «життєвого світу» як світу повсякденного знання і діяльності.
18. Предмет етнометодології. Етнометодологічна програма Г. Гарфінкеля. Дослідження соціального порядку. «Гарфінкелінг» або метод руйнування.
19. Сучасні соціологічні концепції суспільства.
20. К. Попер та його теорія соціологеми відкритого та закритого суспільств.
21. У. Ростоу про п'ять стадій технологічного розвитку суспільства.
22. Е. Тоффлер про сутність розвитку суспільного життя.
23. Теорія «постіндустріального» суспільства (Д. Белл, Е. Тоффлер, А. Турен).
24. Модель соціальної стратифікації Р. Дарендорфа. Стратифікаційна модель У. Уотсона.

25. Постмодерн. Постструктуралізм як методологічна передумова постмодерного теоретизування. Постмодерна соціологія Ж. Бодрійяра.
26. Аналіз суспільства споживання. Символічний обмін. Симулякри.
27. Теорія інформаційного суспільства М. Кастельса. Зміни в соціальній структурі.
28. Концепція соціальної стратифікації Д. Белла. Д. Белл про культурні протиріччя капіталізму.
29. Основні тенденції розвитку інформаційного суспільства.
30. Соціальні рухи як об'єкт соціологічного дослідження.
31. Аналіз суспільства модерну в роботах У. Бека. Ризик як невід'ємний елемент соціального життя в сучасну епоху. Виникнення нових форм ризику.
32. Просторово-часові орієнтири в інформаційному суспільстві.
33. Категорія простору в індивідуалізованому суспільстві.
34. Погляди З. Баумана, У. Бека, А. Лефевра, С. Маккуайра, М. Фуко щодо властивостей фундаментальної категорії – простору.
35. «Часова бідність» і «режим багатозадачності» як провідні ознаки часу інформаційної доби (З. Бауман, Ж. Дерріда, Т. Еріксен, Ж. Ліповецьки).
36. Характеристика абсолютно нового переживання часу – «24/7».
37. Соціологічні концепції глобалізації. Сутність, форми та етапи глобалізації.
38. Феномен глокалізації (Р. Робертсон).
39. «Макдональдизація суспільства» (Дж. Рітцер). Глобалізація та мобільність (Дж. Уррі).
40. Глобалізація та етика постмодерну (З. Бауман). Концепція плинної сучасності.
41. Індивідуалізоване суспільство. Інтерпретація феномену «моральної сліпоти».
42. Обмін соціальними благами як фундаментальна основа суспільних відносин (Дж. Хоманс, П. Блау).
43. «Мікро-макро» інтегральні парадигми соціального обміну Р. Емерсона та Дж. Коулмена.
44. Синтез мікро- та макропідходів до соціального конфлікту у творчості Р. Коллінза.
45. Взаємодія медіа і публічної сфери в теорії комунікативної дії Ю. Габермаса.
46. Положення Р. Емерсона про «мережі соціального обміну» та «продуктивний обмін».

47. Концепція екзистенціального вибору. Поняття «парадоксу вибору» (Б. Шварц).
48. Класичні витоки теорії конфлікту у творчості К. Маркса, М. Вебера та Г. Зіммеля.
49. Теорія конфлікту як критична реакція на структурний функціоналізм.
50. Стратифікаційна теорія конфлікту Р.Дарендорфа та Г. Ленські.
51. Теоретичний дискурс про медіа та про масову комунікацію.
52. Класифікація мас-медіа.
53. Специфіка соціологічного підходу до розуміння та аналізу масової комунікації.
54. Функціональні моделі впливу медіа на аудиторію: парадигма ефектів масової комунікації в соціології.
55. Боротьба з масово-комунікаційними впливами. Позитивний медійний вплив.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни здійснюється поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться з метою визначення рівня підготовленості студента з певних тем, розділів робочої навчальної програми, якості виконання конкретних завдань та здійснюється впродовж семестру під час проведення аудиторних занять (лекції, практичні заняття) та при виконанні самостійної роботи.

Об'єктом поточного оцінювання є:

- програмний матеріал, який викладається на лекціях;
- питання і проблеми, що розглядаються та обговорюються на практичних заняттях;
- програмний матеріал для самостійного вивчення, який передбачений робочою програмою та включає: реферати, презентації, укладання опорного конспекту, написання доповіді / есе за темою.

Форма підсумкового контролю – *залік*. Залік виставляється за результатами роботи здобувача впродовж усього семестру. Підсумкова оцінка визначається як проста сума балів за результатами поточного контролю за 100-бальною шкалою.

Здобувач одержує підсумкову оцінку за залікову навчальну дисципліну, якщо за результатами поточного контролю він набрав 60 і більше балів.

Якщо за результатами поточного контролю здобувач набрав менше 60 балів, він повинен виконати залікове завдання і з урахуванням його результатів одержати відповідну кількість залікових балів із дисципліни.

Якщо за результатами поточного контролю здобувач набрав 60 і більше балів, проте хоче поліпшити свій підсумковий результат, він також може виконати залікове завдання і з урахуванням його результатів підвищити свою підсумкову оцінку з дисципліни.

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Відмінно (9 балів)	Студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, високий рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння творчо мислити, вільне володіння науковими термінами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки
Добре (7 балів)	Студент демонструє достатній рівень знань навчального матеріалу, загалом дає правильні відповіді на поставлені питання, однак у деяких випадках нечітко їх формулює, допускає окремі несуттєві помилки та неточності, має сформовані уміння та навички щодо аналізу й вирішення поставлених практичних задач, однак при цьому не виявляє самостійність і творчість
Задовільно (5 балів)	Студент загалом володіє навчальним матеріалом, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповідях, не завжди вміє інтегровано застосувати набуті знання для аналізу конкретних ситуацій і вирішення поставлених задач, нечітко, а інколи й неправильно формулює основні теоретичні положення та встановлює причинно-наслідкові зв'язки
Незадовільно (3 бали)	Ставиться за відсутність у студента знань щодо головних проблем навчального курсу, якщо він неправильно розуміє і, відповідно, неправильно трактує смисл інформації по навчальній дисципліні, відсутні сформовані уміння й навички застосувати набуті знання для самостійного аналізу й вирішення конкретних практичних завдань

Критерії оцінювання самостійної роботи

Вид	Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Написання тез за темою	1	Повністю розкрито проблемні питання, сформульовані висновки достатньо обґрунтовані, прослідковується творчий підхід у розкритті проблематики, дотримано лексичних, граматичних та стилістичних норм української літературної мови
Презентація	2	Відповідність змісту доповіді студента та/або оригінальність візуального представлення відповідному навчальному матеріалу
Реферат	2	Здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела
Рецензування роботи науковця	2	Здатність продемонструвати розвиток власної думки, спроможність розкрити проблемні питання, основні тези, сформулювати висновки обґрунтовано, продемонструвати творчий підхід у розкритті проблематики
Практичне завдання	2	Самостійність та змістовність виконання практичного завдання. Його відповідність поставленим цілям

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Пачковський, Ю. Ф. (2023). Соціологія і психологія: навч. посібник. Київ: «Каравела», 760 с.
2. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник (2020). За наук. ред. Ю. Ф. Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін.]. Київ: «Каравела», 356 с.
3. Штомпка, П. (2020). Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 800 с.

Додаткова

1. Віговська, О. (2013). Якість життя особистості: теоретико-методичні доробки сучасної психології. <https://social-science.uu.edu.ua/article/1055>
2. Гавриленко, І. М. (2011). Сучасна зарубіжна соціологія: навч. посіб. Київ: Вид-во Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 498 с.
3. Глобалізація в соціологічному вимірі (2011). Київ: Інститут соціології НАН України, 319 с.
4. Губенко, Г. В. (2011). Суспільний прогрес і глобальні проблеми сучасності: навч.-метод посіб. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 36 с.
5. Дороніна, М. С. (2011). Соціологія (візуалізація основних положень): навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 172 с.
6. Жилін, М. (2020). Аналіз ідентичності з погляду індивідуалістичної та соціальної психології. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*, 6, 63–71.
7. Злобіна, О. (2004). Особистість як суб'єкт соціальних змін. Київ: ІС НАНУ, 400 с.
8. Касьмін, Д. (2019). Міждисциплінарний розвиток якості життя і якості трудового життя на сучасному етапі. *Ефективна економіка*, http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/35.pdf
9. Коваліско, Н. В. (2018). Специфіка соціальної ідентифікації та ідентифікаційних практик в Україні (регіональний аспект). *Ідентичності народів Центрально-Східної Європи*: колективна монографія; за ред. проф. Н. Коваліско, д-ра А. Єкатеринчука, проф. Р. Радзіка. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, С. 128–141.

10. Ковтуненко, Е. С. (2013). Теоретико-методологічні та концептуальні засади соціологічного дослідження соціальних змін. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*, 18, 95–103.
<https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.95.pdf>
11. Козирєв, М. П. (2013). Соціологія: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 440 с.
12. Кондратюк, С. Ю. (2018). Інфографіка як засіб візуалізації навчального процесу. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 36 с.
13. Купрій, Т. Г. (2011). Соціологія. Схеми, таблиці, діаграми, графіки. Київ: Видавництво Київського університету імені Бориса Грінченка, 161 с.
14. Кучера, І. В. (2021). Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Соціологія» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Івано-Франківськ: «Симфонія форте», 29 с.
15. Малиш, Л. О. (2017). Класичні принципи та правила досліджень соціальної стратифікації. *Наукові записки НаУКМА*, 196, 4–12.
16. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: збірник наукових праць (2004)*. Харков: ХНУ ім. В. Каразіна, 621 с.
17. *Населення України: демографічний вимір якості життя (2019)*. [О. М. Гладун, С. Ю. Аксьонова, ... І. О. Курило та ін.]; за ред. О. М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. Київ: [Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України].
18. Нестуля, О. О., Нестуля, С. І. (2009). Соціологія: практикум. Київ: Центр учбової літератури, 272 с.
19. Орешета, Ю. В. (2014). Теоретичні підходи до понять «ідентифікація» та «ідентичність» у соціології: їх сутність та коротка характеристика. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*, 1, 94–100.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/prcr_2014_1_16
20. Підлісний, М. М. (2016). Соціологічний практикум: Навчально-наочний посібник у схемах і коментарях. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 126 с.
21. Порпуліт, О. (2018). Адаптація жіночого часу до новітніх параметрів індивідуалізованого суспільства сьогодення. *Соціальні комунікації*:

інструменти, технологія і практика: матеріали всеукраїнської науковопрактичної конференції, 87–93.

22. Порпуліт, О. (2016). Демасифікація як провідна тенденція сучасного суспільства. *Соціальні комунікації і нові комунікативні технології: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*, 84–86.
23. Рахманов, О. А. (2011). Соціальна стратифікація і класова структура суспільства: навчально-методичний комплекс. Київ: КНЕУ, 21 с.
24. Резнік, О. (2011). Громадянські практики в перехідному суспільстві: чинники, суб'єкти, способи реалізації. Київ: Ін-т соціології НАН України, 336 с.
25. Романюк, І. (2014). Якість життя як соціально-економічна категорія та об'єкт статистичного дослідження. *Економіка*, 4 (157).
http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/157_91-98.pdf
26. Теорія соціальних змін: сучасні соціологічні концептуалізації (2014). Навч. посіб. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 220 с.
27. Смилова морфологія соціуму (2012). Ред. Н. Костенко. Київ: ІС НАН України, 419 с.
28. Соціальна регуляція поведінки в умовах суспільної нестабільності (2013). Ред. О.Злобіна. Київ: Інститут соціології НАН України, 320 с.
29. Соціокультурні групи і стилі життя (2013). Навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності 8.040201 «Соціологія» / уклад. Н. М. Цимбалюк. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 95 с.
30. Соціологічна теорія: традиції та сучасність (2007). Ред. А. Ручка. Київ: ІС НАНУ, 155 с.
31. Стежко, М. Т. (2011). Українська ідентичність: феномен і засади формування. Київ: НІСД, 336 с.
32. Степаненко, В. (2022). Концепція громадянського суспільства як дослідницька програма. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 3, 40–64, <https://doi.org/10.15407/sociology2022.03.040>
33. Степаненко, В. (2015). Громадянське суспільство: дискурси і практики. Київ: Інститут соціології НАН України, 420 с.
34. Стратегічне прогнозування політичних ситуацій та процесів (2012). Монографія [Воловик В. І., Лепський М. А., Гугнін Е.А. та ін.]; за заг. ред. М. А. Лепського. Запоріжжя: ЗНУ, 428 с.

35. Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. (2015). Навчальні презентації: рекомендації до складання : метод. посіб. для студ. / уклад.: Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 112 с.
36. Фостер, Л. Ф., Олійник, О. В. (2017). Соціологічний вимір громадянського суспільства: теоретичні аспекти та емпіричні показники. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 17, 121–123.
37. Gemene, C., Unguru, E., & Sandu, A. (2018). Sociological Perspectives on the Quality of Life Correlated with the State of Health. *Postmodern Openings*, 9 (3), 76-98. <https://doi.org/10.18662/po/37>
38. Murgaš, F., Petrovič, F., Maturkanič, P., & Kralik, R. (2022). Happiness or Quality of Life? Or Both?. *Journal of Education Culture and Society*, 13 (1), 17-36. <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.17.36>
39. Porpulit, O. (2019). Social Networks as a factor of political mobilization. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 45, 351–359.
40. Zygmunt A. (2017). The Quality of Life as a Sociological Category – from Theory to Social Research. The Case of Rybnik. *Political Preferences*, (17). <https://www.journals.us.edu.pl/index.php/PP/article/view/6212>

Електронні інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та електронна бібліотека).
2. <https://link.springer.com/> (доступ до електронних ресурсів видавництва Springer. (англ., нім.), що містить архіви провідних світових періодичних видань з психології, соціальних комунікацій, журналістики тощо)
3. Інтернет-портал Media Sapiens
4. www.jstor.org Популярний електронний архів JSTOR включає в себе архіви провідних світових журналів з соціології, політології, права, освіти, статистики, математики, історії, екології, філософії, економіки та багато іншого. (англ.)

Навчальне видання

СУЧАСНА СОЦІОЛОГІЧНА НАУКА: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для практичних занять та самостійної роботи з курсу
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Електронне практичне видання

Укладач:

Порпуліт Олена Олександрівна

В авторській редакції

Затвердж. авт. 24.02.2025. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 2,5 МБ. Зам. № 2911.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua